

ORD CUSCHINA FMR

Durant 25 onns – a partir da november

I sto esser ch'il mais da november è savens in mument, nua che la gliעד entschaiva cun ina nova professiun. Quai è p.ex. stà il cas avant 25 onns, l'entschatta november 1998. Quel onn aveva l'antierur scolast *Flurin Andry* (59) da Scuoll/Tschlin entschet a lavurar ed a scriver per l'Agentura da novitads rumantschas (anr), l'organisaziun antecessura da la Fundaziun Medias Rumantschas (FMR). Entant scriva noss collega Flurin mo pli punctualmain, perquai ch'el lavura ussa en emprima lingia en il correctorat. Cordiala gratulaziun, Flurin, per il giubileum da 25 onns.

E tgi sa, forsa vegnan era *Annetta Janka-Zini* e *Luisa Cadonau* a festivar in bel di in tal giubileum tar la FMR. Ellas han numnadamain entschet quests dis a lavurar per la redacziun. La romanista *Annetta Janka-Zini* (37) da Cuira vegn a lavurar en in pensum parzial sco redactura ed a midar aifer il proxim onn en il correctorat. *Luisa Cadonau* (31) da Vuorz è vi da finir ses studi d'antropologia culturala e lavura medemmain en in pensum parzial sco redactura da la FMR, detant mo durant ils proxims trais mais enfin viaden en il schaner 2024. In cordial bainvegni a tuttas duas novas redacturas – e sin in bun viadi durant ils proxims 25 onns!

Per la redacziun FMR, David Truttmann, schefredactur

DOMAT

Ils 32avels Dis da Litteratura

Domat daventa ils proxims dis l'epicenter da la litteratura rumantscha. FOTO FMR

Oz venderdi cumenzan a Domat ils Dis da Litteratura 2023. Durant trais dis han lieu en Sala Tircal differentas prelecziuns, concerts, referats, teaters, shows e discussiuns davart il motto dad uonn: il corp.

Il program da la 32avla ediziun dals Dis da litteratura cumenza venderdi saira cun «La Show» da *Michel Decurtins*. Pli tard suonda in concert da *Paula Mia*. La sonda e la dumengia èn different puncts culminants sin il program. Tranter auter prelegian 16 auturs dad «Impuls» dad RTR lur text avant il public. Er sch'i na dat quest onn nagin Premi Term Bel, in premi che vegn surdà per il meglier text, datti insatge sumegliant cun il num «La Pagina»: Il palc da Domat stat liber a tuts che han gust da preleger in agen text. In ulteriur punct sin il program è la discussiun tematica davart il «corp» en la litteratura rumantscha cun *Gianna Olinda Cadonau*, *Annetta Ganzoni*, *Asa Hendry* e la linguista *Marietta Catthomas Manetsch*. La dumengia vegn mussà il toc da teater «Üna sbrinzla – üna grotesca alpina» da l'autura *Selma Mahlknecht*. (fmr)

LA CIFRA DAL DI

16

kg maila

consumeschan Svizras e Svizzers circa per persuna ed onn – saja quai criv, sco suc u setgentà. Quai scriva l'Associaziun svizra da fritgs sin sia pagina d'internet. (fmr/ri)

Las reacziuns sin il nov regulativ

Il Cussegl federal ha decidì la mesemna che lufs dastgan era vegnir sajettads en futur avant ch'els han fatg donns. Sper il chantun Grischun han era differentas organisaziuns prendì posiziun tar quella midada da l'ordinaziun da chatscha.

RTR/SDA/FMR

Reagi immediatamain sin la decisiun dal Cussegl federal d'adattar l'ordinaziun da chatscha ha il chantun Grischun, nua che passa 100 lufs vivan. Il chantun saja gia adina s'engaschà per ina regulaziun proactiva da lufs, ha ditg la cussegliera guvernativa *Carmelia Maissen* avant las medias a Cuira. La finamira dal chantun saja ussa en in emprim pass da stabilisar il dumber da lufs e d'intervegnir là, nua ch'i dettia conflicts pli grond. I dettia dentant er anc intgins puncts en l'ordinaziun ch'il chantun criticgeschia, di *Carmelia Maissen*. I manchia la finanziaziun ed els na possian betg regular pèrins da lufs senza pitschens.

L'Uffizi da chatscha e pestga grischun examinescha ussa, tge trieps che adempleschan ils criteris da la Confederaziun per ina dumonda da sajettar, ha declerà *Arno Puorger*, responsabel tar l'uffizi per animals da rapina grond. Tge trieps ch'ins veglia regular quant ferm, na saja perquai anc betg cler. Cler èsi dentant tenor *Arno Puorger* gia ussa, ch'els vegnian a far dumondas da regulaziun per entirs trieps. En quest connex saja uss dentant la dumonda da realisabladad. I manchian las experientschas specificas da sajettar entirs trieps.

La SAB beneventa la decisiun, las organisaziuns d'ambient betg

Il basegn d'agir saja enorm, di la Gruppa svizra per las regiuns da muntogna SAB. La populaziun da lufs en Svizra saja sa sviluppada a moda esponenziala. Ditg saja la politica federala stada bloccada. Intginas puras e purs hajan gia smess, u betg pli chargià las alps u stgargià ellas pli baud. Sendas da viagiari han stui vegnir serradas pervia da chauns da protecziun. Perquai pretenda la SAB ina reduc-

Las organisaziuns d'ambient criticgeschan la decisiun dal Cussegl federal davart la regulaziun dals lufs.

FOTO UFFIZI DA CHATSCHA E PESTGA

ziun da la populaziun da lufs anc durant l'enviern 2023/2024.

Las organisaziuns d'ambient prendan emssem posiziun. L'ordinaziun na saja betg en proporziun, betg fundada e stoppia vegnir curregida en la consultaziun spustada il 2024. La convivenza cun il luf saja strapatschanta, dentant pussaivla, scrivan WWF Svizra, Pro Natura, Birdlife Svizra e la Grup-

pa Luf Svizra. Quai mussian las cifras da la davosa stad.

La critica da las organisaziuns d'ambient tutga cunzunt il dumber minimal da 12 trieps. Quest dumber saja cumpletamain arbitrar e na sa basia betg sin ponderaziuns scientificas da protecziun da spezias. *David Gerke*, manager da la gruppa Luf Svizra di, che l'ordinaziun na correspundia betg a la lescha vertenta.

Candinas en il Ravugl Rumantsch a Turitg

Il Ravugl Rumantsch è ina cuminanza da studentas e students che discurrin rumantsch e studegian giurisprudenza a l'Universitad da Turitg. Per lur segund inscunter han els envidà *Martin Candinas*. La saira da discussiun è vegnida moderada da *Andrina Cantieni* e *Leander Etter*.

SIDONIA PAZELLER/FMR

«Sch'ina facultad da dretg d'in'universitad svizra porscha be roms per tudestg ed englais, manca insatge», ha manegià prof. dr. *Andreas Heinemann* en ses bainvegini. Pervi da quai sustegna il prodecanat «relaziuns externas» da la facultad da dretg ils inscuters rumantschs a l'Universitad da Turitg. L'iniziativa da fundar il Ravugl Rumantsch è vegnida da prof. dr. *Andreas Glaser* e *Leander Etter*, assistent e student da giurisprudenza. Lur finamira na saja da porscher roms da studi da giurisprudenza per rumantsch, mabain da promover la cuminanza tranter las studentas ed ils students. «Nus avain numnadamain badà ch'i dat schon Rumantschas e Rumantschs che studegian giurisprudenza a Turitg», ha ditg Etter. Pervi da quai han els envidà il semester passà ad in emprim inscunter, quella giada anc senza referents. Gia là hajan els vis che l'interess d'ina cuminanza rumantscha en la facultad da dretg saja avant man. Per lur segund inscunter mardi passà èsi reussi dad envidar in giast renomnà, numnadamain il president dal Cussegl nazional, *Martin Candinas*.

Il Rumantsch a Berna

Candinas, ch'è anc in mais en uffizi sco president dal Cussegl nazional, ha dà in'invista en sias incumbensas sco president e ses engaschament per il rumantsch a Berna. «Sunter m'elecziun sco president hai jau resenti in tschert squitsch da viver il rumantsch in quel mandat», ha el declerà. Sia finamira durant quest onn saja cunzunt stà da sensibilisar per la lingua. Quai haja el fatg per exempel cun avrir e serrar las sesidas per rumantsch e cun manar las elecziuns per rumantsch e tudestg. Er haja el repartì in pitschen vocabulari cun plets im-

Andreas Glaser, *Andrina Cantieni*, *Martin Candinas* e *Leander Etter* (da san.) al segund inscunter dal Ravugl Rumantsch

FOTO SIDONIA PAZELLER

purtants a ses collegas dal Cussegl nazional, che hajan per part er fatg diever da tal. «Nus avain anc bler potenzial, ma nus essan er tuts en la responsabladad da sensibilisar e mussar ch'il rumantsch è ina lingua vivida.»

Promover contacts tranter Rumantschas e Rumantschs

Sco a l'occurrenza dal Ravugl Rumantsch, haja er *Martin Candinas* empruvà da promover la cuminanza tranter persunas da lingua rumantscha durant ses onn da presidi. Uschia haja el envidà tut las collavuraturas ed ils collavuratur da l'administraziun federala che han inditgà rumantsch sco lur prima u segunda lingua ad in aperitiv en Chasa federala. «Nus avain chattà ora ch'i dat 180 persunas che la-

vuran en l'administraziun federala e discurrin rumantsch», ha constatà *Candinas*. Dus terz da quellas sajan lura er seguidas a l'invit dal president dal Cussegl nazional. «Quai è ina da quellas chaussas nua che jau sper ch'ins haja pudì dar in impuls e ch'i dettia era Rumantschs che cuntineschan cun quai», ha manegià *Martin Candinas* ed ha appellà er a las preschentas ed ils preschents da prender per mauns projects che promovon engaschi e barat tranter persunas rumantschas. Las studentas ed ils students da la facultad da dretg da l'Universitad han fatg in prim pass cun lantschar la cuminanza dal Ravugl Rumantsch. «Nus essan fitg cuntents da quest inscunter», manegian ils organisaturs e prevedan er il proxim semester in'occurrenza dal Ravugl Rumantsch.